

VOLT — VAN — LESZ

A közelmúltban a tv-sugározta emlékezetesen szép és tartalmas Szabó Ervin-dokumentumműsorban a tiszteletre méltó *Duczynski Ilona* egyik mondatára felkaptam a fejem. Az, amelyben emlékezve a bécsi Glacskóra, Szabó első tanítómesterére, így hangzott: az emigráns orosz forradalmárok nála találtak menedékre — itt *kaját* is kaptak...

Ejnye..., ejnye...

Édes anyanyelvünket illetően is változnak tán az idők? Nem, nem változnak. Dehogyan változnak! Tanúm rá a Magyar Nyelv Értelmező Szótára. Volt, van és lesz mindig *argó* vagy *argó*, *zsargon* vagy *jargon*, *tolvaj*-, *csibész*- vagy *jasznyelv*. A nagyvárosok-városok lakossága egy rétegének mindig volt olyan új szó alkotás iránti képessége, amely ismeretlen volt addig a köznyelvben, és idegen a népnyelvétől. Alvilági elemek, diákok, sportolók, katonák, gyakran egy-egy szakma képviselőinek egymás közti érintkezésében születtek és születnek, s e csoportnyelvben való jártasság előfeltétele a hovatarozásnak is. És éppen ezért hihetetlen gyorsasággal terjednek. Már *Ady Endre* panaszkodott: „*Ma már a hortobágyi csikóslegény is ékes pesti jargonban társalog.*” Am — a lezserség örve alatt — beszüremlenek ezek a szavak a nyelvhasználat iránt igényesebbek körébe is. Lásd *Duczynski Ilona* idézett mondatát...

Persze: ezek a szavak megszületnek, és egy idő után kimúlnak. És ami a legérdekesebb esetükben: hallatlan mértékben kötődnek a mindenkori társadalmi viszonyokhoz, magatartásformákhoz. Az általánost fedő szavak viszont fennmaradtak mindmáig. Például: a pesti kávéházak fénykorában *aviatikusnak* (levegőből élő) titulálták a kétes egzisztenciát és az *écsörözsemet* (édes öregem) a *sárgába* (a sárga fenébe) küldték, ha *kajátpiát* (!) nem tudott fizetni, mert pénztelen *nimolista*, *vérszegény* és *pepita* volt. Az ügyes kölcsönkerő viszont *mellbe vágta a palit*, akit még régebben *baleknak* vagy *vurcinak* neveztek. *Haver*, *meló* meg mások ekkor is közhasználatúak voltak. *Krúdy Gyula* írja: „...a szájre (ma: szajré) mindig jobb minőségű szokott lenni”. S az igazán jó akkor is meg volt csinálva. Találkozunk olyan apróhirdetéssel is, amelyben ez áll: „*Gyermekeim mellé gyermekgondozónőt keresek. Jasznyelvben járatos előnyben.*”

A pénznek is mindig volt külön neve. A *buger* volt az ötkoronás, tizeff a tízforintos. És ma? A napokban olvastam egy riportban az alábbi sorokat: „*Mondtam a jugónak, hogy egy rongyért (ezer forint) elviszem. Szó nélkül kiperkálta (ugye ez már nem szorul magyarázatra), én (a taxis) már tüzeltem is. Maradt a bolton három és fél kilométer (350 forint). És ha holnap jön a másik madár...*”

A szervusz évtizedes uralmát a szeevasz szorította ki, de ez is már a múlté, fennmaradt azonban a pöncögés (hencegés), a páholyban ülés (előnyben vagyok), s a *tyúk ma is pista a doányosba*, mert az tudja főzni a dumája mellett...

Csaknem negyedszázada mélységesen felháborodtam, amikor fiaim vad indiánok módjára *szia* köszöntéssel törtek be tanítás után a lakásba. Hol van már a vasalaposság!? Bizonyos törvényszerűségeket tudomásul vesz az ember. Sőt! Ma kisunokámat én is így köszöntöm:

— *Hát szia! Hogy vagy?*

És áll a világ, ha mások botlásán fenn is akad az ember egy pillanatig...

SZABÓ ENDRE

VASÁRNAP,

1972. SZEPTEMBER 11.